

การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา
ด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี*

BUDDHISM AFFAIRS ADMINISTRATION REFORM STRATEGIC PLAN STEERING
OF SANGHA ORDER IN SARABURI PROVINCE

พระครูวิสุทธิสีกาวิวัฒน์ (เมธาวิวัฒน์ ฐิติโก), พระอุดมสิทธินายก, พระมหาสุนันท์ สุนนโท

Phrakhruwisutthiselaphiwat (Methapiwat Thitiko), Phraudomsittinayok

Phramaha Sunan Sunando

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sampunno.kitti88862@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปองค์ประกอบในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์และนำเสนอการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 22 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ 11 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 262 รูป สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัยพบว่า 1. พระสังฆาธิการมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ให้บรรลุเป้าหมาย เข้าใจในองค์กรของตนเองเป็นอย่างดี หมั่นพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์ 2. องค์ประกอบในการขับเคลื่อนต้องมีความเข้าใจในองค์กรของตนเองเป็นอย่างดี กำหนดแผนยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลได้ รวมกลุ่มกันจัดตั้งทีมงานเพื่อทำกิจกรรมในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ร่วมกับรัฐบาล และประชาชน 3. การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา 2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน 3) พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ และ 4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์; การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา; การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

Objectives of this article were to study general condition, components affecting the strategic plan and propose the Buddhism Affairs Administration reform strategic plan steering. Applying the mixed research methods: The

* Received February 21, 2020; Revised March 7, 2020; Accepted March 9, 2020

qualitative research collected data from 22 key informants by in-depth-interviewing and 11 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation. The quantitative research collected data with questionnaires from 262 samples. The statistics used to analyze the data were Frequency, Percentage, Mean and Standard deviation, SD. Findings were as follows: 1. Administrative monks pursued the administrative task of Sangha Order to the success, understood their own organizations well enough and engaged in self development regularly. 2. The components of reform steering were that administrative monks had to understand their own organizations well in order to formulate effective and efficient plans. Collaborating to drive strategic plan with the government and people 3. Strategic plan steering was to: 1) building the security for Buddhism, 2) internal administration improvement, 3) Buddhist way learning organization development and 4) there were enough resources for steering the Buddhism Affairs.

Keywords: Strategic Plan Steering; Buddhist Strategic Plan; Sangha Administration

บทนำ

จากกระแสสังคมปัจจุบันที่ต้องการให้เกิดการปฏิรูปขึ้นในทุกองค์กร ไม่เว้นแม้กระทั่งวงการพระพุทธศาสนา และจากสาเหตุของปัญหาการนำพระพุทธศาสนาใช้ในชีวิตประจำวัน อาจจะมี รูปแบบที่ไม่เหมาะสม ไม่สมควร และปัญหาจากองค์กรศาสนา โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร ซึ่งได้รับ การยกย่องนับถือว่า “เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ” บางรูป ได้ประพฤติไม่เหมาะสม ไม่เป็นบ่อเกิดแห่ง ศรัทธา มีการดัดแปลงหลักธรรมคำสอนผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง เพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนเอง ด้วยเหตุนี้ สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ จึงได้เสนอให้มีการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาใน 4 ประเด็นหลักคือ 1) เรื่องทรัพย์สินของวัดและพระสงฆ์ เนื่องจากเห็นว่า มีพระสงฆ์บางรูปแสดงความ อวดรวย ใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อ ทำให้เห็นว่าเป็นผู้สะสมมากกว่าเสียสละ และทรัพย์สินของวัดไม่มีการแสดง บัญชีทรัพย์สินให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้ถึงที่มาที่ไปของเงินบริจาค ไม่มีการตรวจสอบความโปร่งใส 2) เรื่องปัญหาของพระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธา เนื่องจากเห็นว่า มีพระสงฆ์บางรูปที่ประพฤติผิดนอกนิกายนอกทางประพฤติไม่เหมาะสม ทั้งนี้ เพราะไม่มี ความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน สั่งสอนประชาชนตามความเข้าใจของตัวเองที่คิด ว่าถูกต้อง หรือสอนตามแบบอย่างโบราณจารย์ที่เคยสั่งสอนกันมาจากอดีต 3) เรื่องการทำพระธรรมวินัยให้วิปริตและการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย เนื่องจากมีพระภิกษุบางรูปที่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพอสมควร แต่ดัดแปลงหลักธรรม คำสอนนั้นให้เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง สร้างความเข้าใจผิดแก่

พุทธศาสนิกชนผู้เคารพนับถือและปฏิบัติ ตามจนเข้าใจว่านั่นคือพระพุทธศาสนาที่แท้จริง 4) เรื่องฝ่ายอาณาจักรที่จะต้องเข้าไปสนับสนุนปกป้องคุ้มครองกิจการพระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่า องค์การทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไม่สามารถที่จะบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาให้เรียบร้อยดีงามได้ โดยผลลัพธ์ที่จะนำสังคมให้มีสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยมีเทียบจากอันดับความสันติสุขระดับประเทศ และเพื่อให้พระพุทธศาสนาไปสู่เป้าหมาย ต้องดำเนินการตามพันธกิจ หรือภาระงานของคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านเผยแผ่ 5) ด้านสาธารณูปการ และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งการจะขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้ ต้องอาศัยค่านิยม “อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” ที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้เดินหน้าไปได้ เหมือนน้ำมันเครื่องที่เป็นตัวหล่อลื่นเครื่องยนต์ให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโณ), 2548)

จะใช้วิธีการอย่างไรในการขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาถูกยกขึ้นมาเป็นเรื่องเร่งด่วนเพื่อสร้างศรัทธา ประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาให้กลับคืนมาโดยเร็ว จึงได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนางานคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สอดคล้องกับภาระงาน 6 ด้านของคณะสงฆ์ (คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี, 2561) มีการจัดระดมความคิดเห็นจากคณะสงฆ์ในเขตปกครองทุกหนกำหนดแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560 – 2564 และการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยถ่ายทอดสู่ระดับหน ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด เช่น การปฏิบัติงาน 6 ด้านของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย 1. การปกครอง 2. การศาสนศึกษา 3. การเผยแผ่ 4. การสาธารณูปการ 5. การศึกษาสงเคราะห์ 6. การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับเกียรติศักดิ์ สุขเหลือ (2561) วิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารองค์กรสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคโลกาภิวัตน์ และสอดคล้องกับพระมหากฤษฎา กิตติโสภณ (2562) วิจัยเรื่องภาวะผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คาดว่าจากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยเห็นว่าพระพุทธศาสนาถ้าเอาเฉพาะเพียงว่าด้วยความมั่นคง ด้วยยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายในเพื่อพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาต่อไป คือ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ต้องคำนึงถึง ภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ที่ถือเป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์เพื่อพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาให้มี ความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี
3. เพื่อนำเสนอการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 14 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึกด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นยังทำการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.977 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากรโดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 จากการใช้สูตรคำนวณของทาโร่ยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยมีประชากรเป็นพระสงฆ์ในสังกัดจังหวัดสระบุรี จำนวน 756 รูป จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 262 รูป จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบ่ง (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น 13 กลุ่ม ตามสังกัดจำนวนอำเภอคณะสงฆ์ แล้วจึงแบ่งจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 262 รูป ออกเป็น 13 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปในขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

สภาพทั่วไปในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้าง ความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา การปกครอง เป็นภารกิจสำคัญ มีการปกครองตามสายการบังคับบัญชา พระสังฆาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีบทบาทหน้าที่ในการจัดระเบียบความเป็นอยู่ของพระภิกษุ สามเณร และผู้ที่พักอาศัยอยู่ภายในวัดเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม โดยเจ้าอาวาสต้องมีความรู้ความเข้าใจพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

เป็นอย่างดี มีการคัดกรองผู้เข้ามาบวชอย่างเคร่งครัด คอยควบคุมดูแลให้พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามพระวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของมหาเถรสมาคม กฎระเบียบของคณะสงฆ์และวัด ตามรูปแบบของการปกครองของคณะสงฆ์ในประเทศไทย โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

สภาพทั่วไปในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จังหวัดสระบุรี ด้านการยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน การจัดการด้านการยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายในของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรีนั้น พระสังฆาธิการต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดการศึกษาหลักสูตรนักรธรรมและบาลีสำหรับพระสงฆ์และสามเณร ทั้งที่จัดภายในวัดหรือนำมารวมกันจัดในวัดใดวัดหนึ่ง และมีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเจ้าอาวาสจะเป็นผู้ดูแลอำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และหนังสือเรียน เพื่อให้พระสงฆ์และสามเณรได้รับโอกาสและความสะดวกในการศึกษาหาความรู้ นอกจากนี้แล้วเจ้าอาวาสยังมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บังคับบัญชาได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและเพื่อผลิตบุคลากรที่เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สภาพทั่วไปในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จังหวัดสระบุรี ด้านการพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ พระสังฆาธิการมีการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาองค์กรของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรีอยู่ตลอดเวลา มีการส่งเสริมให้ได้เข้าศึกษาในระดับต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องโดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการส่งให้ได้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปจากเบื้องต้นพระสังฆาธิการจระดับประถม มัธยมตอนต้น และได้เข้าศึกษาต่อที่อุดมศึกษาตามลำดับขึ้นไปเป็นต้น

สภาพทั่วไปในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี จำเป็นต้องอาศัยแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อการสนองงานพระพุทธศาสนาตามพันธกิจเป็นประจำ ซึ่งการสนองงานพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เป็นการทำงานแบบอาศัยบุคคล อาศัยความรู้ ความสามารถเฉพาะบุคคลในการขับเคลื่อนบริหารงาน จึงขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้การพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนาในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จึงต้องสร้างแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้คณะสงฆ์เกิดการพัฒนาดตนเองได้อย่างทันทั่วทั้งที่กับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป

การที่คณะสงฆ์มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนสอดคล้องกับนโยบายของมหาเถรสมาคม และนโยบายยุทธศาสตร์ชาติ ทำให้พระสังฆาธิการสามารถยึดถือปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัด ทั้งในเรื่องของการวางแผนจัดระเบียบการสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นศูนย์กลางและเป็นที่พักของชุมชนได้ มีการจัดสร้างองค์กรให้เป็นระเบียบ มีการอบรมพระภิกษุสามเณร

ภายในวัดและคณะกรรมการวัดให้ความสนใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ มีการจัดทำทะเบียนศาสนสถาน ศาสนวัตถุ จัดทำทะเบียนโบราณวัตถุ โดยการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานในรูปของเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรและรูปภาพ มีการวางแผนดำเนินการหาทุน วางแผนการดำเนินการก่อสร้าง รวมทั้งการตรวจสอบงาน โดยต้องมีการประชุมจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลและควบคุม โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้องทั้งในเรื่องของการขออนุญาตก่อสร้าง การออกแบบ การวางแผนสร้าง เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ประเด็นที่ 2 ผลการศึกษาของคํประกอบในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

1. ด้านสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา

การที่คณะสงฆ์มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนสอดคล้องกับนโยบายของมหาเถรสมาคม และนโยบายยุทธศาสตร์ชาติ ทำให้พระสังฆาธิการสามารถยึดถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทั้งในเรื่องของการวางแผนจัดระเบียบการสร้าง ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นศูนย์กลางและเป็นที่พักของชุมชนได้ มีการจัดสร้างองค์กรให้เป็นระเบียบ มีการอบรมพระภิกษุสามเณรภายในวัดและคณะกรรมการวัดให้ความสนใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ มีการจัดทำทะเบียนศาสนสถาน ศาสนวัตถุ จัดทำทะเบียนโบราณวัตถุ โดยการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานในรูปของเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรและรูปภาพ มีการวางแผนดำเนินการหาทุน วางแผนการดำเนินการก่อสร้าง รวมทั้งการตรวจสอบงาน โดยต้องมีการประชุมจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลและควบคุม โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้องทั้งในเรื่องของการขออนุญาตก่อสร้าง การออกแบบ การวางแผนสร้าง เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2. ด้านยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน

การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี การสนองงานพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เป็นการทำงานแบบอาศัยบุคคล อาศัยความรู้ ความสามารถเฉพาะบุคคลในการขับเคลื่อนบริหารงาน จึงขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้การพัฒนางานองค์กรทางพระพุทธศาสนาในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จึงต้องสร้างแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้คณะสงฆ์เกิดการพัฒนาตนเองได้อย่างทันทั่วทั้งที่กับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรผ่านสื่อต่าง ๆ การเจริญพระพุทธมนต์ในพิธีต่าง ๆ การบรรพชาอุปสมบทถวายเป็นพระราชาคณะ การปฏิบัติธรรมในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภายใน โดยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายต่าง

3. ด้านพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ

การปกครองเป็นภารกิจสำคัญ มีการปกครองตามสายการบังคับบัญชา พระสังฆาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีบทบาทหน้าที่ในการจัดระเบียบความเป็นอยู่ของพระภิกษุ สามเณร

และผู้ที่พักอาศัยอยู่ภายในวัดเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม โดยเจ้าอาวาสต้องมีความรู้ความเข้าใจพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นอย่างดี มีการคัดกรองผู้เข้ามาบวชอย่างเคร่งครัด คอยควบคุมดูแลให้พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามพระวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของมหาเถรสมาคม กฎระเบียบของคณะสงฆ์และวัด ตามรูปแบบของการปกครองของคณะสงฆ์ในประเทศไทย โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด บางวัดใช้การปกครองแบบบนลงล่าง สั่งการให้พระลูกวัดปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำ บางวัดใช้วิธีนายปกครองบ่าว โดยเจ้าอาวาสจะทำหน้าที่เหมือนเจ้าของบ้าน คอยสอดส่องดูแลความเป็นอยู่ภายในวัดให้มีความสงบเรียบร้อย บางวัดก็ใช้วิธีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก เจ้าอาวาสที่เป็นประชาธิปไตยก็จะเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหา มีการประชุมพระภิกษุ สามเณร และผู้ที่พักอาศัยอยู่ภายในบริเวณวัด เพื่อบอกกล่าวถึงกฎระเบียบการอยู่ร่วมกัน เพื่อชี้แจงหรือตัดสินใจร่วมกัน ยึดหลักเหตุผล มีการกำหนดเป้าหมายชัดเจน โดยการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเพื่อให้ถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะปกครองแบบใดเป็นไปตามบริบทของแต่ละวัด

4. มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา

การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี จำเป็นต้องอาศัยแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อการสนองงานพระพุทธศาสนาตามพันธกิจเป็นประจำ ซึ่งการสนองงานพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เป็นการทำงานแบบอาศัยบุคคล อาศัยความรู้ ความสามารถเฉพาะบุคคลในการขับเคลื่อนบริหารงาน จึงขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้การพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนาในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จึงต้องสร้างแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้คณะสงฆ์เกิดการพัฒนาตนเองได้อย่างทันทั่วทั้งกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป ช่วยเหลือพระสงฆ์ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของท่านที่มีส่วนเอื้ออำนวยความสำเร็จและความล้มเหลวต่อเป้าประสงค์ของคณะสงฆ์ ด้วยการปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล อันจะก่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการองค์กรให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรผ่านสื่อต่าง ๆ การเจริญพระพุทธรูปในพิธีต่าง ๆ การบรรพชาอุปสมบทถวายเป็นพระราชาคณะ การปฏิบัติธรรมในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายใน โดยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล การพัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล การพัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย การพัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย เพื่อการพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถ

ของศาสนบุคคล เช่น พระสังฆาธิการ พระอุปัชฌาย์ พระจริยานิเทศน์ พระวินยาธิการ ตลอดถึง ไวยาวัจกร และเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง

ประเด็นที่ 3 การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

1. ด้านสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา

ควรมีการให้คณะสงฆ์มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนสอดคล้องกับนโยบายของมหาเถรสมาคม และนโยบายยุทธศาสตร์ชาติ ทำให้พระสังฆาธิการสามารถยึดถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทั้งในเรื่องของการวางแผนจัดระเบียบการสร้าง ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นศูนย์กลางและเป็นที่พักพิงของชุมชนได้ มีการจัดสร้างองค์กรให้เป็นระเบียบ มีการอบรมพระภิกษุสามเณรภายในวัดและคณะกรรมการวัดให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ มีการจัดทำทะเบียนศาสนสถาน ศาสนวัตถุ จัดทำทะเบียนโบราณวัตถุ โดยการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานในรูปของเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรและรูปภาพ มีการวางแผนดำเนินการหาทุนวางแผนการดำเนินการก่อสร้าง รวมทั้งการตรวจสอบงาน โดยต้องมีการประชุมจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลควบคุม โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้องทั้งในเรื่องของการขออนุญาตก่อสร้าง การออกแบบ การวางแผนสร้าง เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2. ด้านยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน

ควรมีการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี การสนองงานพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เป็นการทำงานแบบอาศัยบุคคล อาศัยความรู้ ความสามารถเฉพาะบุคคลในการขับเคลื่อนบริหารงาน จึงขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้การพัฒนางานองค์กรทางพระพุทธศาสนาในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จึงต้องสร้างแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้คณะสงฆ์เกิดการพัฒนาตนเองได้อย่างทันท่วงทีกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรผ่านสื่อต่าง ๆ การเจริญพระพุทธมนต์ในพิธีต่าง ๆ การบรรพชาอุปสมบทถวายเป็นพระราชากุศล การปฏิบัติธรรมในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภายใน โดยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายต่างๆ

3. ด้านพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ

การปกครองเป็นภารกิจสำคัญ ควรมีการปกครองตามสายการบังคับบัญชา พระสังฆาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีบทบาทหน้าที่ในการจัดระเบียบความเป็นอยู่ของพระภิกษุ สามเณร และผู้ที่พักอาศัยอยู่ภายในวัดเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม โดยเจ้าอาวาสต้องมีความรู้ความเข้าใจพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นอย่างดี มีการคัดกรองผู้เข้ามาบวชอย่างเคร่งครัด คอยควบคุมดูแลให้พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามพระวินัย กฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับของมหาเถรสมาคม กฎระเบียบของคณะสงฆ์และวัด ตามรูปแบบของการปกครองของ

คณะสงฆ์ในประเทศไทย โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด บางวัดใช้การปกครองแบบบนลงล่าง สั่งการให้พระลูกวัดปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำ บางวัดใช้วิธีนายปกครองบ่าว โดยเจ้าอาวาสจะทำหน้าที่เหมือนเจ้าของบ้าน คอยสอดส่องดูแลความเป็นอยู่ภายในวัดให้มีความสงบเรียบร้อย บางวัดก็ใช้วิธีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก เจ้าอาวาสที่เป็นพระราชาธิปไตยก็จะเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหา มีการประชุมพระภิกษุ สามเณร และผู้ที่พักอาศัยอยู่ภายในบริเวณวัด เพื่อบอกกล่าวถึงกฎระเบียบการอยู่ร่วมกัน เพื่อชี้แจงหรือตัดสินใจร่วมกัน ยึดหลักเหตุผล มีการกำหนดเป้าหมายชัดเจน โดยการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเพื่อให้ถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะปกครองแบบใดเป็นไปตามบริบทของแต่ละวัด

4. มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา

การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ควรต้องอาศัยแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อการสนองงานพระพุทธศาสนาตามพันธกิจเป็นประจำ ซึ่งการสนองงานพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เป็นการทำงานแบบอาศัยบุคคล อาศัยความรู้ ความสามารถเฉพาะบุคคลในการขับเคลื่อนบริหารงาน จึงขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้การพัฒน่องค์กรทางพระพุทธศาสนาในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จึงต้องสร้างแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้คณะสงฆ์เกิดการพัฒนาตนเองได้อย่างทันทั่วทั้งกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป ช่วยให้มีพระสงฆ์ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของท่านที่มีส่วนเอื้ออำนวยความสำเร็จและความล้มเหลวล้มเหลวต่อเป้าประสงค์ของคณะสงฆ์ ด้วยการปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล อันจะก่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการองค์กรให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรผ่านสื่อต่าง ๆ การเจริญพระพุทธมนต์ในพิธีต่าง ๆ การบรรพชาอุปสมบทถวายเป็นพระราชากุศล การปฏิบัติธรรมในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายใน โดยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล การพัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล การพัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย การพัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย เพื่อการพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล เช่น พระสังฆาธิการ พระอุปัชฌาย์ พระจริยานิเทศน์ พระวินยาธิการ ตลอดจนถึงไวยาวัจกร และเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง

อภิปรายผลการวิจัย

การที่คณะสงฆ์มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนสอดคล้องกับนโยบายของมหาเถรสมาคม และนโยบายยุทธศาสตร์ชาติ ทำให้พระสังฆาธิการสามารถยึดถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทั้งในเรื่องของการวางแผนจัดระเบียบการสร้างคามมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นศูนย์กลาง และเป็นที่พักของชุมชนได้ มีการจัดสร้างองค์กรให้เป็นระเบียบ มีการอบรมพระภิกษุสามเณร ภายในวัดและคณะกรรมการวัดให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ มีการจัดทำทะเบียนศาสนสถาน ศาสนวัตถุ จัดทำทะเบียนโบราณวัตถุ โดยการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานในรูปของเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรและรูปภาพ มีการวางแผนดำเนินการหาทุน วางแผนการดำเนินการก่อสร้าง รวมทั้งการตรวจสอบงาน โดยต้องมีการประชุมจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลและควบคุม โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้องทั้งในเรื่องของการขออนุญาตก่อสร้าง การออกแบบ การวางแผนสร้าง เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งสอดคล้องกับ พระครูปลัดอาทิตย อดตเวที (ของดี) (2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวความคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์” ซึ่งทำการศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการเขตปกครองภาค 2 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล ที่สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม โดยการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้หลักการปกครองโดย สามัคคีธรรม เป็นที่ตั้ง ปัจจุบันนี้ การปกครองคณะสงฆ์ไทยนอกจากจะยึดหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังอิงอาศัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติเถรสมาคม ในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม ส่งเสริมผลิตบุคลากรให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรุกและเชิงรับจากวิสัยทัศน์และแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาอชิรวิชญานันท์ อริยมณีโก (ทิพย์มณี) (2552) ได้ทำวิจัยเรื่อง “บทบาทพระราชธรรม โสภณในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระองค์ ทรงใช้หลักการปกครองโดยสามัคคีธรรมเป็นที่ยึด ให้ความเสมอภาคในหมู่คณะ ทรงมอบหมายภาระหน้าที่ในการบริหารคณะสงฆ์แก่พระสาวกให้เหมาะสมตำแหน่งหน้าที่ที่ยกย่องตามฐานะ แต่ก็มีได้มอบหมายความเป็นใหญ่ในการปกครองให้กับใคร นอกจากพระธรรมวินัยที่ทรงบัญญัติไว้ การบริหารการปกครองคณะสงฆ์จึงยังยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก แต่มีรูปแบบการบริหารปกครองที่ สอดคล้องกับฝ่ายบ้านเมืองในยุคสมัยนั้น ปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ไทย นอกจากจะยึดหลัก พระธรรมวินัยแล้ว ยังอิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม ในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารงานคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในหมู่คณะสงฆ์และ ป้องกันอันตรายจากภายนอกที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรคณะสงฆ์ ส่วนบทบาทของพระราชธรรมโสภณในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ดนั้น ก็ตั้งอยู่บน

พื้นฐานของหลักพุทธธรรมเอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัยอิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบ ข้อบังคับและมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด ราชการและที่สำคัญคือ สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการปกครอง คณะสงฆ์ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรุจิรา ส่งแสง และประณต นันทิยะกุล (2560) วิจัยเรื่องการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15 ตามแนวคิดการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการประสบผลสำเร็จ แบ่งออกเป็นปัจจัยภายใน ได้แก่ การที่ พระสังฆาธิการเป็นผู้นำที่ดี และมีความสามารถในการบริหารจัดการ และปัจจัยภายนอกได้แก่ การที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้ความสนับสนุน และส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ในทุก กิจกรรมการดำเนินงาน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้และนำเสนอ ได้ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย
ที่มา: พระครูวิสุทธิสีลาภวัฒน์ (2562)

การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง ประกอบด้วย 1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1. ต้องมีการต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานและนโยบายขององค์กร สร้างกระบวนการวางแผนในการประเมินสถานที่ พระสงฆ์และชาวบ้าน หรือที่เราเรียกว่า บวร อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในทุกด้าน 2. จะต้องประกอบไปด้วยการกล่อมเกลாதองศาที่ควรเริ่มต้นจากครอบครัว 2) ยกกระตือรือร้นกระบวนการบริหารจัดการภายใน ได้แก่ 1. พัฒนาพระสงฆ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 2. พระต้องมีส่วนร่วมกับชุมชน พึ่งพาอาศัยกัน มีน้ำใจให้แก่กัน ภาวศรัทธายังไม่เสื่อมคลาย และเพียงพอและสร้างผลงานให้เป็นรูปธรรมให้ชาวบ้านได้เชื่อถือ เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับทางปัญญาให้กับประชาชนให้มีความรู้ 3) พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ได้แก่ 1. มีการเป็นผู้นำในองค์กร และการเรียนรู้ร่วมกัน ของคนในองค์กร เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะร่วมกัน และพัฒนาองค์การอย่างต่อเนื่องทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับพระวินัย กฎระเบียบมหาเถรสมาคมและคณะสงฆ์ ความรู้ทางโลกและเทคโนโลยีต่างๆ 4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1. ทำงานบรรลุเป้าหมาย ด้วยการแจกทุนการศึกษาทุกปี และทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 2. ยอมรับกฎกติกาของคณะสงฆ์ ผลักดันให้การทำงานของคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว 3. ต้องให้การเรียนรู้ถึงผลที่มากกระทบที่ทำให้ศาสนาพุทธ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1) สร้างนโยบายการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ ด้านการสร้าง ความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานและนโยบายขององค์กร

2) การสร้างนโยบายของประชาคมพระสังฆาธิการทั้งจังหวัด ในการพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา และสร้างนโยบายแผนพัฒนาสร้างความมั่นคง การสร้างนโยบายที่ส่งเสริมคณะสงฆ์มีการเรียนรู้เพิ่มเติม พัฒนาบุคคลให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการทบทวนในครั้งต่อไป

1) การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารายบุคคล การพัฒนาทีมงาน การพัฒนาองค์กรของคณะสงฆ์ เพื่อการพัฒนาไปสู่องค์กรที่มีความสามารถสูง

2) การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างกิจกรรม หรือโครงการในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ ด้านการสร้าง ความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนาพัฒนางานและนโยบายขององค์กร

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2561). กลยุทธ์การบริหารองค์กรสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(1) 99-115.
- คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี. (2561). *แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดสระบุรี* (พ.ศ. 2561-2564). สระบุรี: คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี.
- พระครูปลัดอาทิตย์ อตถเวที (ชองดี). (2547). *การศึกษาแนวความคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสมภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต): ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการเขตปกครองภาค 2* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิสุทธิสีลาภรณ์. (2562). *การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี* (ดุสิตนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2548). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ. (2562). *ภาวะผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอ บางบาลจังหวัด พระนครศรีอยุธยา*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 84-95.
- พระมหาอชิรวิชญานันท์ อริยเมธิโก (ทิพย์มณี). (2552). *บทบาทของพระราชาธรรมโสภณในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด* (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รุจิรา ส่งแสงและประณต นันทิยะกุล. (2560). *การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ตามแนวคิดการบริหารจัดการคณะสงฆ์วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 7(1), 100-112.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Haper and Row Publication.